

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

א) וערומין קט: וס"ג.
ב) לעיל דף ט"ז.
ג) ומוספה פרק ט"ז.
ד) ברכות לח: ט' ע"ג.
ה) ומוספות מולין קטו: ד"ה
שאלין: ו' שנה דף מ"ג.
ו) בנה מלעיל דף קטו:
ז) עין חס' בימי קטו.
ח) סודיה אבל: ט' דף מ"ג.
ט) מסכת י"ז: ל"ז ד"ה
דב"ט.

הנהרות הב"ח

ב) גמ' אין הלכה כמי
יוסי מאי לאו מדלא
צמיח חמוצי נמי
מחמץ ט"ל ומיח הא
למתי הוא ומיח הא
נמק: (ג) רש"י ד"ה
מאי לאו וכו' אלמא
בשאר משקין אחרוני
כ"ל ומיח הוא נמק:

תורה אור השלם

א) אל האכלו מפני נא
ובשל מבשל במים כי
אם צ"ל איש ראשו על
קרעיו ועל קרבו:
[שבת:ל"א]

הנהרות וביינים

א) כ"י ובש"ע עיני ר"ח
כאן: (ג) ויחור וכו'
לגרוס מאי חייב
דקאמר: (גליון):
ג) נגי הכ"מ בפרק ח'
המלכות ק"פ דף ו' אמר
אביי אבל נא לוקה וכו'
ר"ב אמר אין לוקין על
לאו שבכללות וכ"כ
הכ"מ עוד בפרק י"ח
מהלכות סנהדרין ג' דף
מ"ה מ"ש הכ"מ פ"ה
המלכות גזירות דין ח'
וראה לניסתם מ"ש
חסי' שבת דף כג ע"ב
ד"ה גזירה ועוד שם ע'
ע"ב ד"ה נודע וכו' דאין
מהדרן להקדים רבא
אביי וכ"כ בשאר דוכתי
וכ"כ הר"א"ש פ"ד דבימי
סמון י"ט שלא מצני
בכל הש"ס שקבע דברי
רבא קודם וכו' ע"ש
(גליון): (ד) עיני פני'
ורש"י, ובבא"ה"מ כתב
דצ"ל א"א ה"י כמים:
[ה] כהד"פ טעמו וכו'
בגמ' בקצת חתי' וקצת
דצ"ל צ"ל במים:
[ו] ב"ש"ש הקודש'
ליחא בדפוי', ועיני רש"י
שמות יב ט: [ז] וסבר
לוקין על לאו שבכללות'
ליחא בדפוי': [ח] צ"ל
אמר (בבא"ה"מ): [ט] שייך
לעיל במשנה (גליון):
[י] צ"ל כדפרישית
(מצור) דבש. דפוי'
כדפ"י: [יא] ל' להוסיף
בישוף פסח (בבא"ה"מ):

כל שעה פרק שני פסחים

מא

קנו א ב מ"י פ"ח מהל'
ק"פ הלכה ו א סמנ'
לאין ע"ג:
קנו ג מ"י פ"ז מהל'
תמן הלכה ו טור
ש"ע א"ח סימן תפ"א
סעיף ד:
קנו ד ה ו מ"י פ"ח
מהלכות ק"פ ה' ו
סמנ' לאין ע"ג:
קנו ז מ"י פ"ט מהלכות
שנה הלכה ג:
קנו ח מ"י פ"ח מהל'
ק"פ הלכה י:

לא שמיני יי כלומר לא סבירא יי. אף על גב דתניא כותיה
קסבר מתניין פליגא:
מדאמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי. השתא מדמי חומץ
לחרוסת וע"כ נראה לר"י דעולא דלמרא לעיל^א צ"ן כך

וצ"ן כך אסור משום לך לך אמרינן
מירא סחור סחור לנרמא לא תקרב
פליג אדרב כהנא דהא רב כהנא
דלמרא^ב אצל לתוך חרוסת לדברי הכל
ישרף ועולא לא אסר אלא משום לך
לך אמרינן: **מאי** לאו מדלא מצמת
מחמץ. קשה לר"י דלעיל קאמר י"א
אף נותן את החומץ ואח"כ וכו' ופריך
ולוקמה כ"י יוסי דלמרא שורן בחומץ
וחומץ לומתן משמע דתנא קמא דיש
אומרם היינו מ"ק דר' יוסי דליח ליה
דחומץ למיח ואפילו הכי קאמר נותן
הקמח ואח"כ נותן את החומץ אלמא
קסבר אע"ג דלא למיח חמוצי נמי
לא מחמץ ואור"י דלעיל איירי לפי
המסקנא דהכא:

אין מבשלים את הפסח לא
במשקין ולא במי פירות
אבל סבין אותו
ומטבילין אותו בהם.
ח"ד ובשל מבשל במים
אין לי אלא במים שאר
משקים מין אמרת קל
הדומר ומה מים שאין
מפייגין טעם הבשר אמר
שאר משקין שומפייגין
טעמו של בשר אינו דין
שאסור. ו' אומר במים
אין לי אלא במים שאר
משקין כמים. מי פירות
מין צ"ל מ"י פ"ט מהלכות
במים מכל מקום. לר'
דמפיק ליה מלשון בשול
אפי' צ"ל קדר כיון שהוא
עשוי כמין בשול אמר
הוא. ותי"ק דמפיק מכל
הפנת השעם צ"ל קדר
מותר שאינו מפייג טעמו.
ות"ק דמייתי ליה לשאר
החרס וחזר עליו יעול את מקומו נגט
בחרסו של תמור יקלוף את מקומו וכן
שאר משקין לא איתרקיך למיחף אלא
לענין מלקות אצל פשיטא דלכל הפחות
איכא עשה דכי אס' צ"ל אש וא"ת
והיכי יליף שאר משקין מק"ו והא אין
מזהירין מן הדקין^א ויש לומר דהא
קל וחומר אינו אלא מגלה דבישול
דקרא איירי אף גשאר משקין:

אמר רב כהנא הא בני ר' יוסי
היא. מימנה דרב כהנא
דמוקי לה כרבי יוסי לרצנן האי בשל
מנושל מאי עבדי להו ללאו ואחר כך
בישלו לא נריך קרא דמסבא ידעינן
דבישול מנושל הלגיה כדלמרא רבי
יוסי גבי מנה יש לומר דרב כהנא
סבר דרבי יוסי יליף מנושל מנושל
דבישול מנושל אפייה:

אבל לא במבושיל פ"ה דבישול
מנושל ליה מתורת לחס ולפי'
מיירי בצלילתו רכה דצלילתו ענה לא
נפיק מתורת לחס כדפריש^א לעיל^ב ור"י
מפרש דמיירי בצלילתו ענה ופסולה
משום מנה עשירה ומייתי דכי היכי
דסבר רבי יוסי דבישול מנושל ליה
מתורת אפייה לשוויה מנה עשירה
עקר מימיה בישול שם עליה:

עולא אמר אפי' תימא ר' מאיר וכו'. הכא מדמי^א פסח לבישול
מנה והיינו דלא כמסקנא דר"י דתנא
דקאמר תס עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מצרכין עליהם שהכל
דקאמר תס עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מצרכין עליהם שהכל
לרבי יוסי דליח ליה הכא גבי מנה דבישול מנושל האפייה ה"י בישול מנושל מהם שם ירק ודמי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם
מנה ועולא לטעמיה דלא צ"ל לחיוב הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מנה והתם נמי קאמר לרבי יוסי מצרך שהכל:
אכל

אחרות קאמר. מי אית לך דרצנן נמי אחרות פליגי: לא סבירא
י. אלא אחרות נמי שרו והלכה כמותן: בוותיה דרב כהנא
מסתברא. דלמרא רצנן אחרות לא פליגי וכי אמר שמואל הלכה
כחכמים אחרדל קאמר: אין הלכה כרבי יוסי. דלמרא לעיל חומץ
לומתן: **מאי** לאו. מדלא למיח חמוצי
שהתמילוי לניפח כנר אלמא (ג) כשאר
משקין הוא אחרות נמי מחמץ את
הניתן מתחלה לתוכו כדרב כהנא
אלמא שמואל כנר כהנא סבירא ליה
וכי קאמר שמואל הלכה כחכמים
אחרדל קאמר ולא אחרות: לא מביצמת
צמיח. את שהתמילוי להחמיק ולא מחמץ
נמי את הניתן לתוכו דלא^א הוי כמים:
במים. ובשל מנושל במים: שומפייגין
טעמין^ב. שומפייגין טעמין: ובשל
מבושיל. רביא הוא דהוה ליה למיח
נא ומנושל: צ"י קדר. שומפייגין אומר
נקדריה בלא מים וצ"ל שום משקה
אלא מים^א הנפלטין משמנו למאן דליף
לה מק"ו הכא שרי לרבי דליף מרביא
האי נמי בשל מנושל הוא: חייב.
מלקות על אכילתו: ר' יוסי היא.
דלמרא בישול לאחר אפייה בישול הוא:
יוצאין. ק"י חובת מנה ברקיק השרוי
בנושל לאחר אפייתו ואף על פי
שמחמץ אתם לחם הוא כל זמן שהוא
קיים שלא נימח לגמרי וכן במנושל:
אבל לא במבושיל. דלאו לחס קרינא ביה
ואע"פ שכבר נאפה בתמור הואיל ותמור
ודישלו בישולו מתורת לחס: שאני הכא
דרבייה קרא. ובשל מנושל דהוי ליה
למכתב ומנושל וגזירת הכתוב הוא
צפסס: יב"ד צ"ל ב"ז צורבו. ואח"כ
בישול יהא חייב והאי תנא הוא דלמרא
לעיל ללאו ואח"כ בישול חייב. לישנא
אחרתא יכול ללאו נא ובשל מבושיל נא
חרוסת כדמפרש כל צורבו היכי דמי אמר רב
אש הוא אלא קלי אש ושרוף וזה עיקר
וראשון אינו כלום דהוא תנא כיון
דרבי קרא ללאו ואחר כך בישולו מה
לי שויה חרוכה מנה לי לא שויה:
הרובא. שרוף: ח'י. לגמרי שלא נללה
כלל: נא. צ"ל ואינו צ"ל: יב"ד יהא
מוחר. לאכול ממנו מי לכתחלה דלפי'
אסורה נמי ליכא תלמוד לומר אל
תאכלו ממנו נא כי אס' צ"ל אש ולא זה
שאינו צ"ל והוא לאו שבכללות^א והוא תנא
סבר אין לוקין על לאו שבכללות:
כדאמר פרסאי אברנים. אותה עליה
שנלשון פרסאי קרויה אברנים שנלשון
הקודש^א קרי נא: חמי מבריא. מעינות
רומתין: פסח שבישילו בחמי מבריא
חייב. על אכילתו וקא סלקא דעתך
משום דלא תאכל מנושל: ד"א תולדות
אש היא. הלך לאו בישול הוא דליהוי

אחרות קאמר מר או אחרדל קאמר מר א"ל
למאי נפקא מינה לדרב כהנא דאמר רב כהנא
מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת
דברי הכל ישרף מיד א"ל^א לא שמיעי לי כלומר
לא סבירא לי א"ר אשי בוותיה דרב כהנא
מסתברא מדאמר שמואל^ב אין הלכה כרבי
יוסי מאי לאו (ג) צמותי הוא דלא צמית הא חמוצי
מחמץ לא דילמא לא מצמת צמית ולא
חמוצי מחמץ: אין מבשלין וכו': ת"ר^א במים
אין לי אלא במים שאר משקין מניין אמרת קל
והומר ומה מים שאין מפייגין טעמן אסורין
שאר משקין שומפייגין טעמן לא כ"ש רבי
אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין
מניין א"ת"ל^א ובשל מבושל מ"מ מאי בנייהו
איכא בנייהו צ"ל קדר ורבנן האי בשל^ב מבושל
מאי עבדי להו מבועי ליה כדדתינא^א בשלו
ואח"כ צלאו או שצלאו ואח"כ בשלו חייב
בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה
אלא צלאו ואח"כ בשלו הא צלי אש הוא
אמאי אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא
דתינא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושיל שלא
נימוח דברי ר"מ רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק
השרוי אבל לא במבושיל אע"פ שלא נימוח
עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר
קרא^א ובשל מבושל מ"מ ת"ר יב"ד צלאו כל
צורבו יהא חייב ת"ל^א אל תאכלו ממנו נא
ובשל מבושל במים נא ובשל מבושל אחרתי
לך ולא שצלאו כל צורבו היכי דמי אמר רב
אשי ד"שוויא חרוכה תנו רבנן יב"ד אכל בית
חי היא חייב תלמוד לומר אל תאכלו ממנו
נא ובשל מבושל נא ובשל אחרתי לך ולא חי
יכול יהא מותר תלמוד לומר^א כי אם צלי אש
היכי דמי נא אמר רב כדאמר פרסאי אברנים
^א אמר רב חסדא המבשל בחמי מבריא
בשבת פטור פסח ששבשלו בחמי מבריא
חייב מאי שנא בשבת דלא תולדות אש
בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדות אש הוא
אמר רבא^א מאי חייב דקתני^ב דקא עבר
משום צלי אש רב חייב בריה דרב נתן מותני
לה להא דרב חסדא בהדיא א"ר חסדא
המבשל בחמי מבריא בשבת פטור
ופסח ששבשלו בחמי מבריא חייב שעבר
משום צלי אש אמר רבא^א אכלו נא
לוקה

כאילו לא נאפה ה"י גבי פסח עקר מימיה בישול שם עליה:
עולא אמר אפי' תימא ר' מאיר וכו'. הכא מדמי^א פסח לבישול
מנה והיינו דלא כמסקנא דר"י דתנא
דקאמר תס עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מצרכין עליהם שהכל
דקאמר תס עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מצרכין עליהם שהכל
לרבי יוסי דליח ליה הכא גבי מנה דבישול מנושל האפייה ה"י בישול מנושל מהם שם ירק ודמי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם
מנה ועולא לטעמיה דלא צ"ל לחיוב הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מנה והתם נמי קאמר לרבי יוסי מצרך שהכל:
אכל

חייב משום אש מלככה: משום צ"י אש. לאו דלא תאכל כי
אס' צ"ל אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות^א:
בהדיא. דחייב רב חסדא משום צ"י אש ולא משום בישול:
לוקה
לרבי יוסי דליח ליה הכא גבי מנה דבישול מנושל האפייה ה"י בישול מנושל מהם שם ירק ודמי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם
מנה ועולא לטעמיה דלא צ"ל לחיוב הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מנה והתם נמי קאמר לרבי יוסי מצרך שהכל:
אכל

(א) תורה אור השלם
(ג) יומא כח; (ד) [על
מ.]; (ה) [נדרות כד.
וה"ל]; (ו) [נדרות נח;
פרש"י ציבור נכון];
(ז) עירובין 97 נה"ג;
(ח) [נדרות מג: שנת ק"ג;
הענייני י.]; (ט) שמות יב,
(י) לקמן סוף ע"ב,
(יא) לעיל לה. (ל) לקמן
מג. (מ) עירובין יז ע"ב.

הגהות מהר"ב
רנשבורג

אן תוס' ד"ה לאמר
לימד על כ"ה הפרשה
שהיא בא"א. י"ב ע"פ
מנחת דף ג"א במס' ד"ה
ף כלן וכו' ודוק:

תורה אור השלם

(א) וְשֹׁרֵי וְשֹׁרֵי שְׂרָעָה
וְקָלוּם נִדְבָה תַעֲשֶׂה
אֹתוֹ וְלַגְדָּר לֹא יִצְדָּה:
[ויקרא כב, כג]

(ב) וְיִדְבַר יְיָ אֶל מֹשֶׁה
לְאָמֹר: [ויקרא כב, יז]

ליקוטי רש"י

נדבה תעשה אותו
ועל מוס אמה
מקדיש לזקק הנית. כ"ה
המתפייס וכו' עובר
בעשה. אהלי עשה
למחירין ואי אמה מקדיש
תמימים. דהיינו לאו הכא
מכלל עשה ועשה הוא. לא
נאמר בדברים. כלומר
שהיא פרשה אלא אמר
כללו הכי אמר הקב"ה.
לא אמר. אמר להם
לשאל ללא איכא הכא
לוי עברי אהן פרשה
עוברין כללו [תמורה יז].
אשה לא תאיש. נפסק
[וימא כח]. אין ארתתין
וכו' נתבקעו. מתמה
הגיפות שמחמת המים
אסורות דולאי נמחיות
להחמין [לעיל מ.]. אטו
כ"הו חדא מוחיתא
מוחיתניהו. וכי צלריה
אתה ארנסת כולס לטון
(שמות ל"ט נחמס)
עוד ממי דמיקון דער
קרו לו אשני אריגה
שמסר את דבריו [הולין
כח].

לעזי רש"י

מישג"א. פירוש מי
פסולת הטל (רש"י כ"מ
דף סה ע"ב ד"ה ננסויב),
מי התלב הממחלה
מקפאון הגביה (ערוך
עכ"ל נסויב).

הגהות וציונים

א) ראשונים וכו' לא
בחהו ולא בחמין ולא
בחמי חמה; [צ"ל
וצריכה] [גליין: ג] ג'
דברים נאמר (כת"י):

[פ] פסולת הטולת. ערוך [גליין: ג] [ב] בעירובין ליתא מלת חין [גליין], וכן ליתא בכת"י, ועי' תוס' בעירובין שם
ד"ה כל עיר, ומדלא משני שם בגמ' כאן במבושל וכאן בחי משמע דכאן אפי' במבושל (דק"ס). בכת"י נוסף כאן בנוסח
הגמ' פת קיבר ריפתא דסיפוסקא שכר חדש דלא חליף עליה ארבעין [ג] ארבעין [ג] וימין ירק בשאר
ירקי אב"ל תומי וברתי לית אן בה [וכעין שנוסף פירוש הג' דברים בברייתא דלהלן בדברים דמעלו], וכן היה לפני
פ"ה הר"ח (ועי' רש"י בעירובין שם ד"ה תומי וברתי, דק"ס), אמנם מרש"י דהבא שכתב כגון "כרישין" וכו' משמע קצת
דל"ג לה: [ז] [צ"ל ברת] [גליין: ז] [ז] ברש"י על הרי"ף ובר"ן נוסף ש"ל פת: [ח] לפי גירסתו מפרש ר"ת ב' פירושים
בלשון עוברין, ע"י רש"י היינו האוכלן וע"י הריב"א היינו מעל השולחן וכו', וכ"ה להדיא בתוס' הרשב"א לעיל ב
ע"א עיי"ש:

כל שעה פרק שני פסחים

מב.

עין משפט גר מצוה

קפו א מ"י פ"ה מהל'
ערכין הלכה ו:
קפו ב מ"י פ"ה מהל'
חמץ הלכה טו סמג
לאחן עט טור שו"ע או"ח
סימן מטו סעיף ד:
קפח ג מ"י שם הלכה יא
טור שו"ע או"ח
סימן מנה סעיף א:
קפח ד מ"י שם הלכה יב
טו"ש"ע או"ח סימן
מטו סעיף א:
קפ ה מ"י שם טו"ש"ע
שם סעיף ב:
קפז ז מ"י שם טו"ש"ע
שם סעיף ג:
קפח ז מ"י שם טו"ש"ע
שם סעיף ה:
א ח מ"י פ"ד מהלכות
חמץ הלכה ט סמג לאחן
עט טו"ש"ע או"ח סימן מטו
סעיף א:
ב ט מ"י פ"א מהלכות
חמץ הלכה ו:

רבי יהודה היא. לאמר לאו הצא מכלל לאמר לאו הוא: שרוע. הוא שאלת מענינו גדולה ואלת קטנה וכן שאר הצרים: קל"ו.
שפרסומי קלוטות: נדבה תעשה אותו. לדמי הקדישהו לזקק הצית ולגדר להעלות קרנן לא יראה וכתב אותו אותו ועל מוס אמה
מתפייס לקדושת זקק הצית ואין אמה מתפייס תמימים הראויין למוצא לזקק הצית: וידבר ה' וגו'. נחמלת הפרשה כתיב: לא נאמר
בדברים. נוטריקון לאמר: לאו אמור. אמור להן שיש איסור לאו בדברים והכא גבי פסח נמי כתיב^(א) נחמלת הפרשה ויאמר ה' אל משה
ואל אהרן לאמר: האישיבורן. לשון

**לאמר לימד על כ"ה הפרשה שדיא
בלאו א"ל. נראה לר"י דהיינו
דוקא צהנן דצרים דלית צהו לאו
הצא מכלל עשה אצל שאר דצרים לא:**

הדרן עלך כל שעה

**ואלן עוברין בפסח. פ"ה לעצור
עליהן צבל יראה וצבל ימלא**
וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים
דמשמע (ג) עוברין מן העולם ואין
נראה לר"ת דמשמע לכל הן מרצינן
מכל מחמלת לא תאכלו ואפילו צאכילה
לא הוה מייחייב אי לאו דרבייא קרא
ומהיכי חייב צל יראה וצל ימלא
ונראה לר"ת דאלו עוברין (א) פי'
האולקין ועוברין היינו מעל השולחן
ללאו צני מיכל מינהו אצל צל יראה ליכא:
**רבי אליעזר אומר אף תכשיטי
נשים. היינו (ד) חמץ נוקשה
ואפילו הוה חמץ דגן גמור על ידי
תערובת מ"מ מדקאמר אף משמע
דמודה לת"ק וצמרא אמרי' דרבי
אליעזר סבר נוקשה צענייה צלא
כלום לכך נראה דגרס רבי אלעזר
צמד מייחיהו או צמתי' או צמרא:
הא**

ימר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה
דתניא^(ז) אין לותתין השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורים לא נתבקעו
מותרין ורב אשי אמר^(ח) אטו כולוהו חדא מחיתא מחיתניהו^(ח) היכא דאיתמר
איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך כל שעה

**ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום
המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א
אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח
הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: גמ' ת"ר שלשה דברים נאמרים^(ט)
בכותח הבבלי מטמא את הלב ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף מטמאם
את הלב משום נסיובי דחלבא ומסמא את העינים משום מילחא ומכחיש את
הגוף משום קומניתא דאומא^(י) ת"ר ג' דברים מרבין הזבל וכופפין את הקומה
וגומלין^(י) אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם אלו הן פת קיבר^(י) ושכר
חדש וירק חי^(י) ת"ר שלשה דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומה
ומאירין את העינים אלו הן פת נקיה בשר שמן ויין ישן פת נקיה
דסמידא**

המיר. דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו: מי תשמיש של
נחתום ישפכו מפני שהן נקוין ומחמיצין. פירושי העיסה הנגדרים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקוין
ומחמי. ואוקימ' אי נפישו דקור וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישו אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום
האשבורן. אמר רב יהודה אין לשיין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה. דרש
רבא אין לשיין בחמה ולא במים הגרופין ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה. פי' גרופין משיכין דכתיב
(שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם. ולא תגביהו היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מושל ותתעסק בדבר
אחר עד שתגמור את הפת. ויש אומרים לא תגביהו ידה מן הפת עד שתדקקהו בתנור. וצריכה שני כלים במים אחי'
שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידה. עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי. ופשוט רב
אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה: הדרן עלך כל שעה

המיר. דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו: מי תשמיש של
נחתום ישפכו מפני שהן נקוין ומחמיצין. פירושי העיסה הנגדרים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקוין
ומחמי. ואוקימ' אי נפישו דקור וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישו אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום
האשבורן. אמר רב יהודה אין לשיין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה. דרש
רבא אין לשיין בחמה ולא במים הגרופין ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה. פי' גרופין משיכין דכתיב
(שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם. ולא תגביהו היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מושל ותתעסק בדבר
אחר עד שתגמור את הפת. ויש אומרים לא תגביהו ידה מן הפת עד שתדקקהו בתנור. וצריכה שני כלים במים אחי'
שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידה. עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי. ופשוט רב
אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה: הדרן עלך כל שעה

רבי יהודה היא^(ב) דתניא^(א) שור ושה שרוע
וקלוט נדבה תעשה אותו^(א) אותו אתה מתפייס
לבדק הבית ואי אתה מתפייס תמימים לבדק
הבית מכאן אמרו כל המתפייס תמימים
לבדק הבית עובר בעשה אין לי אלא בעשה
בלא תעשה מנין ת"ל^(ב) וידבר ה' אל משה
לאמר לימד על כ"ה הפרשה כולה שיהא בלא
תעשה דברי רבי יהודה^(ג) אמר לו רבי לבר
קפרא מאי משמע אמר לו דכתיב לאמר לא
נאמר בדברים בי רב אמרי לאמר לאו אמור:
מי תשמישו של נחתום וכו': תני חדא
שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום
האישיבורן ותניא אידך שופכין במקום
האישיבורן לא קשיא הא דנפישו דקורו הא
דלא נפישו דלא קורו אמר רב יהודה אשה לא
תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה
בפפוגיא למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו
ואתו לגביה ואמרו ליה הב לן מיא אמר להו
אנא^(ד) במיא דביתו אמרי^(ה) דרש רבא דאשה
לא תלוש בחמה^(ה) ולא בחמי חמה ולא במים
הגרופין מן המוליד^(ו) ולא תגביהו ידה מן
התנור עד שתגמור את כל הפת (ו'וצרד"ב)^(ז)
שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת
בו את ידה איבעיא להו עברה ולשה מהו

ימר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה
דתניא^(ז) אין לותתין השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורים לא נתבקעו
מותרין ורב אשי אמר^(ח) אטו כולוהו חדא מחיתא מחיתניהו^(ח) היכא דאיתמר
איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך כל שעה

**ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום
המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א
אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח
הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: גמ' ת"ר שלשה דברים נאמרים^(ט)
בכותח הבבלי מטמא את הלב ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף מטמאם
את הלב משום נסיובי דחלבא ומסמא את העינים משום מילחא ומכחיש את
הגוף משום קומניתא דאומא^(י) ת"ר ג' דברים מרבין הזבל וכופפין את הקומה
וגומלין^(י) אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם אלו הן פת קיבר^(י) ושכר
חדש וירק חי^(י) ת"ר שלשה דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומה
ומאירין את העינים אלו הן פת נקיה בשר שמן ויין ישן פת נקיה
דסמידא**

המיר. דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו: מי תשמיש של
נחתום ישפכו מפני שהן נקוין ומחמיצין. פירושי העיסה הנגדרים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקוין
ומחמי. ואוקימ' אי נפישו דקור וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישו אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום
האשבורן. אמר רב יהודה אין לשיין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה. דרש
רבא אין לשיין בחמה ולא במים הגרופין ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה. פי' גרופין משיכין דכתיב
(שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם. ולא תגביהו היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מושל ותתעסק בדבר
אחר עד שתגמור את הפת. ויש אומרים לא תגביהו ידה מן הפת עד שתדקקהו בתנור. וצריכה שני כלים במים אחי'
שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידה. עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי. ופשוט רב
אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה: הדרן עלך כל שעה

המיר. דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו: מי תשמיש של
נחתום ישפכו מפני שהן נקוין ומחמיצין. פירושי העיסה הנגדרים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקוין
ומחמי. ואוקימ' אי נפישו דקור וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישו אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום
האשבורן. אמר רב יהודה אין לשיין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה. דרש
רבא אין לשיין בחמה ולא במים הגרופין ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה. פי' גרופין משיכין דכתיב
(שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם. ולא תגביהו היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מושל ותתעסק בדבר
אחר עד שתגמור את הפת. ויש אומרים לא תגביהו ידה מן הפת עד שתדקקהו בתנור. וצריכה שני כלים במים אחי'
שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידה. עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי. ופשוט רב
אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה: הדרן עלך כל שעה

רבינו הננאל

דמאכילתו בלילה שהוא
עשה הבאתה לא תאכל
ביום שהוא לאו וכל כי
האי גונא עשה הוא ואין
לוקין על עשה. אמר רב
חסדא זו הברייתא לרי'
יהודה היא דתניא ושור
ושה שרוע וקלוט נדבה
תעשה אותו פי' אותו
שהוא בעל מוס אתה
מתפייס נדבה לבדק
הבית ואי אתה מתפייס
תמימים לבדק הבית אלא
תמימים מתפייס. וכן
מכאן אמרו כל המתפייס
לבדק הבית עובר בעשה דלאו הבא
מכלל עשה עשה הוא
ואין לי אלא בעשה בלא
תעשה מנין ת"ל וידבר
ה' אל משה לאמר לימד
על הפרשה כולה שהיא
בלאו דברי ר' יהודה.
א"ל ר' לבר קפרא והיכן
אתה מצא בזה הפסוק
לאמר ליה דכתיב
לאמר לא יומרו דברים
מכאן למדנו כל המימר
ממה שכתוב ואפילו
עשה עובר בלאו שהרי

(דא) ומביאין לפניו קערה שבה שלש מצות. בסוף סימן מע"ה כתב שזהו לדעת המוספות (קטו. ד"ה מה) והרא"ש (פי' ל) אצל הר"ף (כה): סובר דסגי בשמים וכן דעת הרמב"ם (פי"ה ה"ו) והעולם נוהגים כדעת המוספות והרא"ש:

ה ואילו ירקות שיוצאין בהם וכו'. משנה צפרק כל שעה (נט). אלו ירקות שיוצאין בהן צפסת בצורתם ובעולשין ובמחמכא ובמחמכא ובמרוור יוצאים בהן צין לחים צין יצאים אצל לא כבושים ולא שלוקים ולא מצושלים וכולן מצטרפין לכזית ויוצאים בקלה שלהם ובגמרא (נט): יוצאין בהן צין לחים צין יצאים אמר רב חסדא לא שנו אלא קלה אצל עלין לחים אין יצאים לא וכתבו הגהות מיימוניות (פי"ו אות ל) שר"ת דקדק שבקלה יוצאים ולא בשורש וכו"כ סמ"ג (עשין מה קי"ח):

וכוס (י) אין חילוק אם יברך אם לאו שאם אנו חושבין אותו כמוסיף אפילו בלא ברכה נמי: (דא) ומביאין לפניו קערה שבה שלש מצות ומרור וחרוסת ושאר ירקות מאיזה מין שירצה ושני תבשילין. מרור זכר לומר את חייהם (שמות א יד): ה ואילו ירקות שיוצאין בהן ידי חובת מרור חזרת ועולשין תמכא וחרחבינא ומרור. ויוצאין בעלין שלהם ובקלחן אלא שבעלין אין יוצאין אלא אם כן הן לחין ובקלחן יוצאין בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. וכולן מצטרפין לבזית שהוא שיעור שלהם. ועיקר המצוה הזאת בחזרת ואם אין לו חזרת יחור אחר ראשון ראשון כפי הסדר השנויין במשנה. והחרוסת הוא זכר לטיט

למה השמיטו הרמב"ם אולי שהוא מפרש מנהי נמי בחזרת אף על פי שהיא מתוקה ואין בה מריחות ואח"כ מלאתי לרבינו ירוחם שכחז (נ"ה ח"ד ע"ד) מנהי בחזרת ואינו צריך לחזר אחר המרור יותר וזה מנואר כמו שכתבתי אצל סמ"ק (פי' רב וזהו א) כתב דדברי רבינו ח"ל ונהגו העולם צחא דחם רחמנא עלן (גמ' סג) והיכא דליכא חסא נוהגים ליקח פורפויי בלע"ז זן אף מכל מקום טוב לחזר אחר חסא מטעם שאמרנו אפילו לקנות דמייס יקריס עכ"ל: ומה שכתב ואם אין לו חזרת יחור אחר ראשון ראשון וכו'. כן כתבו הגהות מיימוני (שם אות ט). כתב הכל בו (פי' נ יג): אם אין לו חזרת יקח שאר ירקות כגון עולשין ומחמכא וגריגאל. ונקלם נוסחאות כתוב גם כן כוסברתא ואינו ידוע טעם לא לגריגאל ולא לכוסברתא ונאגור (פי' מה) כתוב פסק מהר"י מולין (ש"ח סי' נח אות ג) ובסדר ההגדה עמ' קיז סי' לה) מי שאין לו חזרת יקח מרור שהוא לענה ובעל ספר אגודה (פי"ג סי' לה) כתב שיקח תמכא בלע"ז רפאניו הקלה והעלין ולא השורש עכ"ל (ו). וה"ר דוד לצודרהס (עמ' ריח) כתב תמכא בערוך (ערוך תמכה) מפרש שהוא קרוש בלע"ז וש' אומרים שהוא מרי"ו בלע"ז ומרור הוא חזרת של יער שהיא מרה אעפ"כ חסא מנהי מן המונח (ו*) והחרוסת הוא זכר לטיט וכו'. צפרק ערב פסחים (קיד). מן רבי אליעזר בר לודק אומר מנהי בחרוסת ובגמרא (קטו). מאי מנהי רבי לוי אמר זכר לתפוח ורבי יוחנן אמר זכר לטיט אמר אבי הילכך צריך לקהייה וצריך לקמוחיה זכר לטיט. ופירש רש"י זכר לתפוח. שהיו יולדות צניהן שם בלא ענב ולא יכירו בהם מלרייס דכתיב (שה"ש פ ה) תחת התפוח עוררתיך (פוטו יא): לקמוחיה. להטיל ולכחוש צו הרצה כדי שיהיה עב: לקהייה. להטיל צו תפוחים ויין ומילתא דאית ציה קיוסא: וש' טעות סופר בלשון רבינו וכן צריך להגיה ומדברים

וכשאין לו כרפס יקח כרמי פורי בלע"ז עכ"ל והצ"י (רעו. סוד"ה כתב) כתב שלא היה צקי צפירוש עולשין כי אינו ענין לפיטרוז"ל: ד והחרוסת הוא זכר לטיט. שם במשנה רבי אליעזר בר לודק אמר מנהי בחרוסת ובגמרא מאי מנהי רבי לוי אמר זכר לתפוח ורבי יוחנן אמר זכר לטיט אמר אבי הילכך צריך לקהייה וצריך לקמוחיה לקהייה זכר לתפוח לקמוחיה זכר לטיט. וכתב הצ"י דמה שכתב רבינו ומדברים תמוזים זכר למרור טעות סופר הוא וצריך להגיה זכר לתפוח יבן ודומק הוא להגיה כל הספרים לכן נראה לי דרבינו נמשך אחר גירסת הר"ף (כה): והרא"ש (פי' ל) דגרסי אמר אבי הילכך צריך לקהייה וצריך לקמוחיה וכו' לא ומפרש דאבי קאי אדברי רבי יוחנן למודיה דכיון שהוא זכר לטיט צריך לקמוחיה שיהא

כי לה) מי שאין לו חזרת יקח מרור שהוא לענה ובעל ספר אגודה (פי"ג סי' לה) כתב שיקח תמכא בלע"ז רפאניו הקלה והעלין ולא השורש עכ"ל (ו). וה"ר דוד לצודרהס (עמ' ריח) כתב תמכא בערוך (ערוך תמכה) מפרש שהוא קרוש בלע"ז וש' אומרים שהוא מרי"ו בלע"ז ומרור הוא חזרת של יער שהיא מרה אעפ"כ חסא מנהי מן המונח (ו*) והחרוסת הוא זכר לטיט וכו'. צפרק ערב פסחים (קיד). מן רבי אליעזר בר לודק אומר מנהי בחרוסת ובגמרא (קטו). מאי מנהי רבי לוי אמר זכר לתפוח ורבי יוחנן אמר זכר לטיט אמר אבי הילכך צריך לקהייה וצריך לקמוחיה זכר לטיט. ופירש רש"י זכר לתפוח. שהיו יולדות צניהן שם בלא ענב ולא יכירו בהם מלרייס דכתיב (שה"ש פ ה) תחת התפוח עוררתיך (פוטו יא): לקמוחיה. להטיל ולכחוש צו הרצה כדי שיהיה עב: לקהייה. להטיל צו תפוחים ויין ומילתא דאית ציה קיוסא: וש' טעות סופר בלשון רבינו וכן צריך להגיה ומדברים

דרבי משה

(ו) ותמיהני על דברי אגודה שהרי יש לחזר אחר עולשין שהוא השנוי תחלה במשנה אבל על דברי האגור אין להקשות כן דאפשר לומר דהאגור מייירי שאין לו אלו הירקות השנויין במשנה כלל וחזרת לאו דוקא ולכן קאמר דיש ליקח לענה (ו*) ואפשר שכן היתה גירסת האגודה: (ו*) והוא נקרא חזרת כדאמר בגמרא:

פרישה

לא צמה שהוא חמת הקרקע שנקרא שורש וצמחי"ו ויל מוכח דאינו כן עיין לעיל ע"א יא]: בחזרת שנקרא חסא (פי' פסחים נט). וסימון (רמ"ס) [נס] רחמנא עלין. סמ"ק. באגור כתב צמס מהר"י מולין מי שאין לו חזרת יקח לענה ועוד טעם אחר שנמשלה מזרים לחזרת (פי' פסחים סג. ירושלמי פ"ג ה"ה): והחרוסת וכו'. פירש רש"י (ל ד"ה צמ חרוסת) (מ) לשון חרוסת קיהוי איגרי"ו בלע"ז. ר' אברהם מפרלא. וצמד"ל (לד) כתב שחרוסת מלשון חרוסת על שם הלציה שעשית מחרוסת:

הגהות והערות

(ע"א) ד"ה כתב שהביא דברי האגור בשם מהר"ל אך כתב, ויש סמך "בלוקח" וכו' וכן העתיק בפרישה אות ו ד"ה מאיזה: ין בן פירש רש"י דף ל"ט ע"א ובמהר"י ווייל לא מצאתי: יא] כנראה כונתו כמ"ש המגן אברכים ס"ק יב דבמהר"י ווייל מוכח לעיל שגם מה שכתוך הקרקע כל הקלה הגדול הווי בכלל קלה ויוצאין בו: יב] לא מתק מרן הב"י "זכר למרור" אמנם הוסיף גם וכן לתפוח ועיין בדרישה (אות ב) והא דתניא כותיה דרבי יוחנן כבר העיר גם הב"י בזה. ועיין ברומק (סימן רפד) שלא הביא רק הא דאביי (ר' יעקב בכרך):

(ו) אין חילוק אם יברך. פירוש אם הסיח דעמו: מאיזה מין שירצה. כתב האגור מהר"י מולין הורה לחזר אחר כרפס לטיטול ראשון שקורין בלע"ז אופיק. וש' סמך בלוקח כרפס אומיות ס' פרך שעשענדו מזרים ששים רבוא ופסק צ"י (רעו. ד"ה כתב) שהוא הדין פיטרוז"ל וקורצ"ל בלשון אשכנז אינו מן מרור יקח לטיטול לראשון: חזרת. לאחי"ך: ועולשין. קורצ"ל. תמכא. קרי"ן בלשון אשכנז: וחרחבינא. פי' הגלל סביב הדקל. מהר"י ין: ובקלחין. דוקא למעלה סמוך לעלין אצל

זן ופייס שם; והיינו מריחתא דמפרש בתלמודא כדפירש בקונטרס (לט ע"א ד"ה מריחתא): ז*] הד"מ ס"ל רלענה לא הוי ממין מרור עיין מגן אברהם ס"ק טו. ומ"ש ואפשר שכן היתה גירסת האגודה, לפנינו באגודה הביא המשנה חזרת, עולשין, מרור, תמכא, חרחבינא: חן דין זה הביא מהר"י וייל בשם אגודה פרק ערבי פסחים סוף סימן לה ומה שהביא עוד בשם אגודה בערובין הוא בדין כזית דהוי חצי ביצה: טן] בן הוא בשו"ת מהר"ל ובאגור בשם הירוקח ולא מצאתי ברומק שלפנינו ועיין בפירוש הירוקח על הסיידור ועיין לקמן בב"י (רטו

שְׁהָשְׂרוּי בְּמִים מֵעַת לַעַת נִקְרָא כְּבוּשׁ, וְהָרִי הוּא כְּמִבְשָׁל לְעֵנִין כָּל אֲסוּרִים שְׁבִתוּרָה, מִכָּל מָקוֹם לְעֵנִין מְרוּר אֵינוֹ כְּמִבְשָׁל אֶלָּא אִם כֵּן כְּבוּשׁ בְּחֶמֶץ וְצִיר, לְפִי שְׁטַעַם הַחֶמֶץ אוֹ הַצִּיר מְשַׁנָּה וּמִבְטֵל טַעַם מְרִירוֹת הַמְרוּר הַנִּכְבָּשׁ בָּהֶם לְגַמְרֵי, אֲבָל הַמִּים אֵין מִבְטָלִין הַמְרִירוֹת אֶלָּא מְפִיגִין טַעְמוֹ קֶצֶת, וְכֹל שְׁלֹא נִכְבַּשׁ בְּחֶמֶץ וְצִיר עַדִּין יֵשׁ בוֹ מְרִירוֹת קֶצֶת. וְעוֹד, שְׂאֵף בְּכָל אֲסוּרִים יֵשׁ אוֹמְרִים^{רס} שְׁלֹא אָמְרוּ "כְּבוּשׁ כְּמִבְשָׁל" אֶלָּא כְּבוּשׁ בְּחֶמֶץ וְצִיר, וְלֹא בְּמִים. וְאֵף שְׂאֵנוּ מִחֲמִירִין בְּכָל אֲסוּרִים, מִכָּל מָקוֹם לְעֵנִין מְרוּר אֵין לְהַחְמִיר, שֶׁהִיא חֲמָרָא הַבְּאָה לְיַדֵי קָלָא, בְּמִקוֹמוֹת שְׂאֵין חֲזָרַת מְצוּי וְאוֹכְלִין הַתְּמַכָּא לְמִצּוֹת מְרוּר, וּמְחַמַּת חֲרִיפּוֹתוֹ אֵין יְכוּלִין לֶאֱכֹל מִפְּנֵי כְּזוּת, וְלָכֵן שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּמִים יוֹם אוֹ יוֹמִים לְהַפִּיג מְרִירוֹתוֹ קֶצֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהוֹצִיא מֵהַמִּים תוֹךְ מֵעַת לַעַת, וְיַחֲזוֹר וְיִשְׁרְנוּ שָׁם, שְׁשֵׁשׁ אֵינוֹ שְׂרוּי בְּמִים כ"ד שְׁעוֹת רְצוּפִים — אֵינוֹ נִקְרָא כְּבוּשׁ לְדַבְרֵי הַכֹּהֵן^{אוצר החכמה}

לֵאמֹר עַל פִּי שְׂכָל ה' מִיָּנִים אֵלוֹ נִקְרָאִים מְרוּר בְּלִשׁוֹן תוֹרָה^{רסב}, מִכָּל מָקוֹם מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים מְצוּהָ^{רסג} לְחַזֵּר אַחֲרֵי חֲזָרַת^{רסד} אֶפְלוֹ לְקַנּוֹתוֹ בְּדָמִים יְקָרִים^{רסה}, עַל דְּרֶךְ שְׂתִיתָבְאָר בְּסִימָן תר[ג]"ו^{רסו} לְעֵנִין אֲתָרוּג הַדּוֹר עֵין שָׁם. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַחֲזָרַת אֵין בָּהּ מְרִירוֹת^{רסז}, מִכָּל

תאריך: 05/09/2018

רסד ומנהג חב"ד ליקח חזרת (סאלאט) ותמכא (חריין) שניהם יחד — הן למרור והן לחזרת (ספר המנהגים — חב"ד ע' 39. וראה לקוטי מעמים ומנהגים להגש"פ ד"ה ותחת המרור).
רסה הגהת סמ"ק סי' רכ. ב"י ד"ה ומ"ש ועיקר. לבוש ס"ה. ח"י סקכ"ב.

רסו סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם ס"א.

רסז ב"י שם. לבוש ס"ה. פר"ח ס"ה.

רס רש"י עו, א ד"ה כבוש. שו"ת הרשב"א שם. וראה מנחת יעקב כלל ג סק"ד, בשם כמה פוסקים.

רסא ראה שו"ע יו"ד סי' קלה סי"ב. ט"ז שם ס"ק טו וש"ך שם ס"ק לא. לעיל סי' תנא ס"ס.

רסב כדלעיל סוף סכ"ז.

רסג רב אושעיא שם לט, א. טור וש"ע ס"ה.

מְקוֹם כְּשֶׁהִיא שׁוֹהָה בְּקִרְקַע מִתְקַשָּׁה הַקְּלַח שְׁלֵה רסח וְנַעֲשֶׂה מֵר
מָאֵד, וּמִפְּנֵי כֵךְ הִיא נִקְרָאת מְרוֹר רטט.

וּמִצְוָה לְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ אִף כְּשֶׁהִיא מְתוּקָה ער, לְפִי שְׁמִצּוֹת מְרוֹר הִיא
זִכָּר לְמָה שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ רעא בְּעִבּוֹדַת פְּרָד ערב, וְהֵם
נִשְׁתַּעֲבְדוּ בָהֶם בְּתַחֲלָה בְּפֶה רַד רעג עַל יְדֵי פִּיּוּסִים, וְנִתְּנוּ לָהֶם
שָׂכָר עדר, וּלְבִסּוֹף מָרְרוּ חַיֵּיהֶם בְּעִבּוֹדָה קָשָׁה ערה, לְכֵן יֵשׁ לֶאֱכֹל
הַחֲזוֹרֶת שֶׁתַּחֲלָתָהּ מְתוּקָה וְרַבָּה וְסוּפָה קָשָׁה וְמֵר רעו, דִּהְיֵנוּ כְּשֶׁהַקְּלַח
שְׁלֵה מִתְקַשָּׁה כְּעֵץ רעו וְנַעֲשֶׂה מֵר כִּלְעֵנָה רעח:

לֹא וְאִם אֵין לֹא חֲזוֹרֶת – יִחְזִיר אַחֵר עֲלֵשִׁין. וְאִם אֵין לֹא עֲלֵשִׁין –
יִחְזִיר אַחֵר תְּמָכָא. וְאִם אֵין לֹא תְמָכָא – יִחְזִיר אַחֵר חֲרַחְבִּינָא.
וְאִם אֵין לֹא חֲרַחְבִּינָא – אָזִי יִקַּח הַמְּרוֹר רעט, דִּהְיֵנוּ לְעֵנָה רפ.

וְאִם אֵין לֹא אֶפְלוּ מְרוֹר – יִקַּח אֵיזָה יָרֵק מֵר שִׁירְצָה רפא, לְפִי שֵׁישׁ
אוֹמְרִים רפב שְׁכָל יָרֵק מֵר שָׂרְאוּי לְאֲכִילָה נִקְרָא מְרוֹר בְּלִשׁוֹן תּוֹרָה.
וְהוּא שֵׁישׁ לֹא שָׂרָף (פְּרוּשׁ רפג כְּשֶׁמִּתְחַכֵּין בּוֹ וְסוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹם
חֲתוּכּוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מַהֵל לְכֵן כְּחֶלֶב) וּפְנֵיו מְכֻסִּיפִין רפד, דִּהְיֵנוּ שֶׁעֲלָה
שָׁלוֹ אֵינוֹ יָרֵק מָאֵד רפה כְּעֵלֵי הַפְּרָשִׁים וּבְצִלִּים וְשָׂאֵר יָרְקוֹת, אֶלָּא

05/09/2018תחנת

רעז רש"י פסחים לט, א שם.
רעח חכם צבי שם.
רעט הגהות מיימוניות פ"ז אות כ. טור וש"ע
ס"ה.
רפ כדלעיל סכ"ז.
רפא רמ"א ס"ה.
רפב רב הונא לט, א דהלכה כאחרים בברייתא
שם. רש"י עה"ת שמות יב, ה. מנהגים
(קלוזנר) הל' פסח סי' קיד הגהה ב.
רפג רש"י שם ד"ה שרף.
רפד רבי יוחנן בגמרא שם.
רפה רש"י שם ד"ה מכסיפין.

רסח גמרא ורש"י שם ד"ה מרור. פר"ח שם.
רסט לבוש שם.
ער ראה לבוש ופר"ח שם.
רעא משנה קפז, ב. וראה גם לקמן סי' תעה
סכ"ה.
ערב ראה שמות א, יג"ד.
רעג רבי אלעזר סוטה יא, רע"ב. רבי יונתן
פסחים לט, א.
עדר רש"י סוטה שם ד"ה בפרך ופסחים שם
ד"ה תחלה.
ערה פסחים שם. סוטה שם. לבוש ס"ה.
רעו שו"ת חכם צבי סי' קיט.

מרור

במצות מרור

כשאין מרגיש המרירות

רבינו נוהג לצאת מצות מרור בחריין. ובענין חסה, אם ראוי לצאת בה מצות מרור דעתו שהכל לפי הענין ויש חסה שהיא מרה שיש לה טעם מר ממש ואפשר לצאת בה, והוסיף שמרן החזו"א זצ"ל סבר שאי אפשר לצאת ידי חובת מצות מרור בחסה שלנו מפני שחסה המצוי אצלנו הוא מתוק, אמנם הוסיף שהגאון ר' גדליה נדל זצ"ל היה רגיל לשלוח לו מידי שנה מין חסה שהיא מרה ואפשר לצאת בזה המצוה ופעמים שאכל גם מזה (שמענו מפיו).

ובשו"ת משנה הלכות רצה לומר שיוצאים ידי חובה מרור בחסה אף שאינה מרה משום דאין הכוונה שירגיש מרירות החסה אלא את טעם החסה, ורבינו השיב לו במכתב וז"ל. מש"כ בסי' צ"ב הדברים תמוהים. הרי שלקות במילתייהו קיימי לכל דבר ולמה לא נקרא שטועם טעם הירק. גם אין טעם לחלק בין מרור למצה ושאר המצוות שיצטרכו כאן לטעום טעם הדבר יותר רק משום דצריך שירגיש המרירות וכמ"ש רשב"ם בהדיא בפסחים קט"ו ע"ב ד"ה בלע מרור **ודברי מרן (החזו"א) זצ"ל ברורים.** עכ"ל המכתב (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ס"ח, ע"ש עוד מה שהשיב. ועי' חזו"א או"ח סי' קכ"ד בהערות לפסחים דף ל"ט א' ועי' שונה הלכות סי' תע"ג דין י"ד).

☆ ☆ ☆

טיבול המרור בהרוסת

האם די להטביל ממש או די להניח החרוסת על המרור

הג"ר מאיר גריינמן שליט"א כתב בספר "הגדה של פסח" שלו, כי יש לצדד ולומר שצריך להטביל המרור בתוך החרוסת ולא די להניח חרוסת על

אמנם ראיתי להגאון החזון איש א"ח (סימן ככד, פסחים למ. דף רג ע"א) שישב על מדוכה זו, והביא דברי החכם צבי שהחזרת היא החסא שנקראת סאלאט בלע"ז, וכתב, ומכל מקום צריך לזהר שלא לצאת בו עד שיתמרר, כי בסופו הוא מר בלענה, וצריך לצאת בו קודם שיתמרר כל כך. אבל אין לצאת בו בעודו מתוק, וכדמוכח בפסחים (קטו): דאמרין לא נשהי איניש מרור בחרוסת, דילמא אנב חולייה דתבלין כמל ליה למרירה, ובעינן מעם מרור וליכא. והכי נמי אמרין התם, בלע מרור לא יצא, ומשום דמעם מרור בעינן וליכא. עכ"ד. ובמחכ"ת אין דכרוי מחוורים, שהפירוש כגמרא "מעם מרור בעינן וליכא", היינו מעם החזרת שהיא החסא, שעלול להשתנות ולהפיג מעמו, מכה חריפות התבלין שבחרוסת, וכל שמשנתה מעם החסא ע"י שהייתו בחרוסת, אין כאן מעם מרור, אבל לעולם איצ' שיהיה מעם של מרירות בחסא, תדע שהרי אנו מכרכים על החסא "על אכילת מרור", ואם כן הברכה היא על החסא במעמה הטבעי, וכמ"ש המהר"ם חלאוה בפסחים (למ). הנ"ל. ובשינוי מעם החסא אינו יוצא בה. וכן בדין בלע מרור לא יצא דמעם מרור בעינן וליכא, היינו דבעינן שירגיש במעם החסא, שהיא המרור שבתורה, אבל אין צורך שתהיה במעם של מרירות. גם מה שרצה להוכיח כדבריו מדרב אחא בריה דרבא, דהוה מהדר אמריתא, ואם כן איך הוה ניהא ליה דינא דחזרת דמתני', אי' דס"ל שאין יוצאים בחזרת בתחלתה שעדיין אינה מרה וכו'. ואין כאן הוכחה כל עיקר, שהרי השיבו לו והא חזרת תנן וכו', ומאי קושיא אין הכי נמי דחזרת מצוה מן המובחר, אבל זהו רק בסופה שהיא מרה באחריתה, ולעולם קפדינן אמריתא. וכאמת שלפי המסקנא דמצוה בחזרת לא בעינן מרירותא כלל ויוצאים בה גם כשהיא מתוקה. וכדברי מרן הכית יוסף והלבוש והאחרונים. וכן מוכח להדיא בירושלמי הנ"ל. ושלא כפירוש החזון איש בירושלמי שנדחק לפרשו לפי סברתו שהיא נגד כל הפוסקים. ושוב

כאן (סי' חג ס"ק פג) דלכחלה בודאי שאין ליתן המרור בחומץ אפי' רגע אחר. ע"ש. ושור' בשו"ת מנחת יצחק חלק ד' (סי' לא) שהגאון רש"י אורבך גר"ו העיר ע"ד המדרין לכשרות הנ"ל, מדברי מרן הש"ע, שהי' כל עובי העלה של החסא אינו יוחר מכדי קליפה, ואם כן נפסל מדין כבוש בחומץ. והרהר"ח האריך בזה בדברי הפר"ח והפמ"ג, וגם חילק בין כבוש שבדיני איסור והיתר, לדין כבוש במרור, שעדיין יש בו טעם מרור, כעין מ"ש הפנים מאירות וכו'. (וע"ע שם אחר התיבות). גם בשו"ת צ"ח אליעזר חלק טו (סי' כו) ישב על מדוכה זו, והעלה להקל וסמך סמיכה בכל כחו ע"ד הערוך השלחן (סי' קה סעיף יא) שהחומץ שלנו אינו חזק כל כך ואין דינו כציר, וגם דעת מרן באבקה ויכל (סי' רטו) להקל, וכאן אין הרחיצה בחומץ אלא רגעית וכו' ודלא כהפך החיים (סי' חג ס"ק פג). ע"ש. ואכתי לא איפרק מחולשא. ומה גם לפמ"ש בשו"ת מחזה אליהו (סי' צ) להעיר על זה, שבדק גיטסה כמה פעמים ברחיצת עלי החסא בחומץ, ונכת שלא היו דברים מעולם, והתולעים אמנם מחו אבל נשארו רבוקים בחסא, ושכן אמרו כמה מומחים גדולים שאין תועלת בשטיפת העלים בחומץ להסרת התולעים וכו'. ע"ש. ואם כן אין שחר לעצת "המומחים" שבמדרין הכשרות. ואין להאריך.

שאלה קיט

החזרת השנוי במשנתנו שירצאין בו בעצם וראשונה ידי חובת מרור מה שמו בלשון אשכנז

ולקחו הקרי"ן שהוא תמכא לפי דעת מקצת חכמים, ונפק מיניה חורבא כי הן רבים עמה עם הארץ שאינם אוכלין אפילו כחצי זית מממת חורפיה ושהוא מוזק באכילתו חי ומצטלים מצות מרור, ואף החרדים אל דבר ה' ואוכלים כוית מהקרי"ן מסתכנים בו, כי באמת במקום שחזרת שהוא הלאטוגא סלאט שכיה כמו בערי אמסטרדם והמבורג ושאר ערי אשכנז, אף שהוא עוודני קטן מאוד קורא אני על הקרי"ן סכנה ואין צו מצוה, וכל אשר נגע אלקים בלבו יקיים מצוה כתיקנה ויקנה הלאטוגא סאלאט לשם מצות מרור אף אם הוא ציוק, והירק שקורין בהמבורג אינדיביץ ובאמסטרדם אנדייבי הוא עולשין השנוי במשנתנו, וגם בו יוצאין ידי חובת מצות מרור אם אין לטוגא סאלאט מצוי^(א).

צבי אישכנזי"ם

לְחֻבּוֹת אֵת הַרְצִים צַעֲנִין מִצֹּט אֲכִילַת מִרּוֹר, רֵאִיתִי כִּי טוֹב לְהוֹדִיעַ שֶׁחֲזַרְתָּ הַשְּׁנוֹי בַּמִּשְׁנָתוֹ [פְּסָחִים ל"ט ע"א] וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים חָסָא, שֶׁמִּצְוָה לְחַזֵּר עֲלֵינוּ כִּי הוּא הַרְאֵשׁ וְרֵאשׁוֹן הַשְּׁנוֹי בַּמִּשְׁנָתוֹ, הוּא הִירָק הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן אֲשַׁכְנַז סָאֲלָאֲט וּבִלְשׁוֹן סַפְרָד סָאֲלָאֲט"א וְשֵׁם הָעֵנֶס שֶׁלֹּה הוּא לְטוֹגָא בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁמִּעֲמֵי בְּמוֹגֵרְמָא וְאִיטְלִיא וְאֲשַׁכְנַז וְסַפְרָד וְפּוֹרְטוּגָל וְצַפְרֵי הַרְפּוּאוֹת וְהַטְּבַע וְקוֹרִין אוֹתוֹ לְאֲטוּגָא סָאֲלָאֲט, וְאִין צוֹ שׁוֹם סַפְק וּפְקוּק צַעֲנִים, וְיֵשׁ לוֹ הַסִּימָנִים הָאֲמּוֹרִים בְּגִמְרָא [שס] שֶׁרָף וּפְנִי מִכְסִּיף, וְתַחֲלָמוּ רַךְ וְסוּפוֹ קָשָׁה, וְתַחֲלָמוּ מִמוֹק וְסוּפוֹ מֵר כְּלַעֲנֵי^(א), וּמִפְנֵי שֶׁבְּאַרְצוֹת אֲשַׁכְנַז וּפּוֹלּוֹנִיאָה שֶׁהֵן קְרוֹת אֵינוֹ מִצְוֵי בּוֹמֵן הַפֶּסַח לֹא הוֹרְגֵלוֹ לְקַחְמוֹ לְחֻבּוֹת מִצְוֹת מִרּוֹר, אִלּוּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ בְּקִיאִין בְּטִיב פִּתְרוֹן שְׁמוֹת הִירָקוֹת כִּאֲנֵשִׁי אֲרָצוֹת הַקְּרוֹבוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּבְבַל, לֹא יָדְעוּ מֵהָ הוּא,

שאלה קב

הגזול מחבירו אתרוג הדור ששנה הרבה כמה משלם לו והשגה על מהר"ם מינץ

שנה אלא חמישים זו הואיל ויוצא בו ידי חובת מצות [דברים ל"א, י"ט] ועמה כתבו לכם את השירה הזאת, הא ודאי ליחא איבעית אימא סברא ואיבעית אימא גמרא, דא"כ הוה ליה לרבא לאשמעינן רבוחא טפי דאפילו ב"מ"ת שיש לה דמים ואם מכרה מכורה ואף לכתחילה יכול למוכרה כדי ללמוד תורה ולישא אשה, נמי פטר גנב נפשיה בספר תורה קטן ושאינו הדור, אלא ודאי בספר תורה אינו יכול לפטור עצמו בספר קטן ושאינו הדור^(א).

אב"ד אין לסתור ראיית מהר"ם מינץ מההיא דקיימא לן כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה וסבירא ליה דיש אונאה לספר תורה, ומדקסחים ותני לא אמרו אלא את אלו משמע דבין שנתאנה לוקח ובין שנתאנה מוכר, וכי היכי דבשאר כל מטלטלין שמיין אותן כדרך שנמכרין בשוק הכי נמי בספר תורה שמיין אותו כמו שעומד לימכר בשוק, ואינו יכול לומר אתן לך ספר אחר תחמי שאינו נאה והדור כמותו ואינו שוה אלא כחצי אותו הספר שמכרת לי. דיש לדחות דשאני החס שזה מוכרו ואינו רוצה לקיימו לשם מצות ועמה כתבו לכם אלא שהוא רוצה להנות מדמיו, לכך יש לו אונאה ושמיין אותו כדרך שאר כל המטלטלין הנמכרין, לאפוקי במחזיק איזה דבר לעצמו לזורך קיום מצוה החס הוא דקאמר מהר"ם מינץ דאין נריך לשלם לו

ששאלת ראובן קנה אתרוג הדור בדמים יקרים וצא שמעון ואיצדו ממנו קודם או תוך ימי החג האין משלם.

תשובה, דבר זה כבר נשאל עליו מהר"ם מינץ בתשובה קי"ג, והשיב דאין נריך לשלם לו כי אם דמי אתרוג שאינו הדור שיוצא בו ידי חובת מצות אתרוג. וראייתו מפרק מרובה [נ"ק] דף ע"ח [ע"א] דהאומר הרי עלי עולה והפריש שור וצא אחר וגנבו פטר גנב נפשיה בכבש^(א). ולענ"ד שגגה היא צידו, דהחם אין לה דמים דאינה צח מכירה כדאמרינן בפסחים פרק האשה דף פ"ט ע"ב, תנו רבנן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום^(ב), וכיון דאינה צח דמים כלל אי אפשר לחייבו מטעם שיווי העולה אלא מטעם שהוא חייב לזאת ידי חובתו שקיבל עליו להקריב עולה, וכיון שאין כאן תורת דמים אלא החיוב שעליו להקריב עולה להכי פטר גנב נפשיה בכבש^(ג), אבל באתרוג הדור, דמים לו, ויכול למוכרו^(ד) אף שעליו דמיו הוא מממת הידור מצוה אין בכך כלום^(ה).

תדע דאילו גנב ספר תורה מחבריה והוא שוה אף זו מממת הדורו בקלף יפה ודיו נאה ולכלל אומן, היעלה דעת שיפטור הגנב עצמו בס"ת שאינו הדור שאינו

תשובה ארה היים רסב מאהבה לב

רס"ב צעה"י יוס' ה' ר"ח ניסן תקענ"ל פראג :

שלום שלום בפנים לשנה הנאה צירופים ללבד
אהובי הלמודי הצורני המעפלת ירח חללים מנח' אהבה
אזכורוין כרו

אחדים' וכו' מה שחלתי צלחה מרור על ללח
ודי מלות מרור כי רבו דעות בה ודך אזו כוהנים פה פראג
אהובי הלמודי כרו אין העת פנו לצוה בפלפול כ"ל לודיע
מה שהולך על זכרוננו מפי סופרים ומפי ספר' הנה לדעת הח"ל
בשבורותיו ס' ק"ע שהמרת השנו' במשנה ובלשון חכמי'
חסד שמנה לזוור עליו כי הוא רחש ורחשון השנו' במשנה
ואזו סאלתי ועס עמם שלו לטוב' צורגמח ואופלתי
ואשכנו זרפת ופרטוגאל ויש לו כל הסימנים האמורים
בגמרא ובאשכנז ופולין אפשר אינו מנו' בחג הפסח ולקחו
קריין שהוא תמכה לכ"ד מלקח חכמים וכן רבים עתה

עם הארץ ויחס אזכורו חפ' כחזי וית מחמת חרפי'
שהוא מוק' באכילתו ומבטלים מלות מרור ודף המרורים
ואוכלים כו' קריין מסתכסם כי זו צלחת במקום שהלמו'ת
סאלתי' שכיו קירא חני על קריין סכנה ואין מזה הרק
שקרוין אינדיבי' הוא עולשין השנו' במשנה גם בו ואלחין
י"ח מלות מרור אלן לאנטי' סאלתי' עב"ד' והנה
פה פראג שליכו מנו' בחג האביב לל לאנטי' סאלתי'
ולא אינדיבי' והיו אזכורו קריין כאשר הוא ומעת אשר
זרח עליו שמשו על אורו דיקר רבינו הגדול מהרי" סב"ל

לד"ז כ"ע הכריז חת בני עירו לאלול קריין השאוק וכן
נוהגים עד היום כל מופלגי תורה חכמ' וסופרים ומדעים
מקריבו כבדתי הרב הנאון הגדול המפורסם מהרי" כו'
אב"ד ור"מ בק"ק ליסח ספריו הקירס ספר חות דעת על
י"ד וספר מעשה כסים אין בנדה לל פסח ורחייו' על מעשה
כסים עם ח"ל כ"ל דאסור למלול קריין המולול ואכלו אינו יואל'

בו משום מרור דהא בצרכות דף ל"ח אמרינן מחלוקת
אמוראים בשלוקת חי מצרף שהכלו בפה"א ואמרינן מהם
בצמחלקת שני חי יואל בצמה שלוקת דחי דשחי מהם
דציינן כעס מלה וכן פירך החס מצוק כמות ושלוק דמי
ג"כ שחי החס דצפי טעם מרור אלמח דכל דחשיב שינו'
לענין ברכה שמציינן שהכל בודאי אינו יואל משום מרור רק'
דהא'ס אמר שאש' במקום דלא חשיב שינו' לענין ברכה מ"מ
לא נשיקדי' מרור דבמרו' צע' טעם מרור שלא שחל' טעם

מרור מציינו כלל ודקף ל"ע ע"א חמה' הגי בגלדי דליפתח
פרימינהו פרימח רבא צפה"א פרימח אומל שהכל וכחצ
הרסב"א בחדושו דג"ה קצע עולא לשבתי' הטעם דסובר
דליפתס טעמח קלח ולדבריו דחשיב שיכו' טעם לענין
ברכה שמצרף שהכל ודחי דלא יואל די מרור ושליחו למחן
דפליג החס היינו טעם דאמר החס דהא דפרמינהו כי
היכי דמתיק טעו והיינו טעם שחצו הרסב"א עם משום
דשחצנה לעילוי לח מפסדי הברכה חלל לענין מרור כל'
שחצנה ממריחו חס כשחצנה שליכו מר כ"כ כמו בראשונה
מכ"ש דלא יואל ואין לומר דוקא בגלדי דליפתח אישחי
טעמו משא"כ בשאר דברים דמנון לנו זה ואדרבה עיינו

רוחות דהמלה מעט טעם המירות דהא בשביל כך
מוללין וחותו יעוד דבשלק וכבוש במרור דאינו יואל כ' הרסב"א
משום דליפתס טעם מרורו ושינו' רוחות שעי' המלה
מיושב ויותר ויותר הטעם מרירות ממה שנטפס ע"י כבישה
צמים מעלי' ועיקר שינו' טעם דקפיד בש"ס הינו ששחצנה
טעמו ממכות שח' מעיקרו חף דעדיין יש בו טעם מר דתע
דהא קריין הכבוש מר יותר משאר מרורים הגזורים
במשנה חלל העיקר כך כשחצנה טעם מרירותו אינו יואל
עכ"ל ודף כי דבריו חס חן עכ"ל אמרתי לומר ולקיים
דבריו של גדול העולם מני' הנאון כ"ע כי שחי כבישה דעטל
טעם המרור לגמרי כי כבישה היינו צמוזן כפריש"י לח נפל

לל

ע"כ כסף מרובו על החרס כו' יטולתה מקומו כצר כצבו
היס' במח' חולין שר ד"ה שאחי חלב כו' דוקא רובט אינו
ממעט כ"כ דור בעלמח חלב שומן מעפעפ ולי' לפמ"ש
הראש' עם בשם ר"ה לחלק בין חלב כחוש לשמן ח"כ גם
כאן מירי בחלב כחוש חלב עב"ז לליע מחי בות חלב
דקט אזו שיעורא חתי לאשמעינן וז"ע

תסי"ז

גליון ש"ע סעיף ח' אסור לומר כו' בשר זה
למסח עכ"ל הוא מירא דרב במח' פסחים דף
ג"כ ע"א וז"ל למה השמיני הרמב"ם דין זה
ובחרתי בחדושי' בס"ד ועיין מ"ש בגליון מנ"ח
ס' תע"ג ס"ק כ"ז

ר"ע

גליון ש"ע סעיף ח' הבטוחות מתענין בערב פסח
כו' עכ"ל ועיין לקמן ס' תקפ"ח במנ"ח ס' ק"ב

ש"ס

גליון ש"ע מי שזמר שאילוני נקצה בצורה מתענה
עכ"ל רדתי בצמר טור ברקת ח"ל חמס' יש
נוהגים שהם מתענים בעה' בניהם ובכ' הים
בזמן שהם קטנים עדיין ואין בזה אסור כלל עכ"ל
ועיין מ"ש המנ"ח ס"ק ב'

ש"ס

גליון מ"ח הנאון כ"ע בצמר גדול מרצה מקל
חם כלו לו חדושו ומת בצורף למד עיי"ש

ש"ס

גליון מנ"ח שם דיובלין הבכוריש לחול על סעודה
מילה כו' עכ"ל נלעכ"ד דוקא מילה שומה קצוה
ועיין לקמן ס' תקס"ח במנ"ח ס"ק י"ד חלל סעודת סיום
שחצו מהרי"מ מיין שיכול ליידי מטט בסוף עד שעת הכושר
וימח דלחיו לתקן בו סעודה כמנהג'ל בש"ך י"ד ס' רמ"ז
ס"ק כ"ז ודחי אינו רואי לעשות בערב פסח בשביל הבכור
(בערט שלא היו בהתחלת המסכתא עיין שם בש"ך) או
בצורים בעלמס דכירכה כד הוינח מליח ושלחתי חת רבותי'
רבינו הגדול מהרי" סב"ל לכדא כ"ש והגיון המפורס' מוהר"מ
פישלם ג"ע חם שאוכל לעשות סיום מסכתא בערב פסח
כי בצור חני וככור אחר כפל ומתחו בדי' ולא אמרו בטעמח
גם ככרו בצורות עפי' ב"ד מי שגושה סעודת סיום
בערב פסח בשביל הבכורים הוא שלא עפי' הודחת חכמים

ש"ס

גליון סעיף ב"ח בהנהגות הרמ"א חם אין האב
בכור הוא מתענה צעד בכו עכ"ל הנה בשו"ת שבות
יעקב מחמיר שהאב מחויב להתענות בעד בכו שגולד אור
לארבעה עשר וחולק עליו בעל קרבן כהחלל פ' ערבי פסחים
ס' י"ע וכתב ד"ח מ"ד שיהא חייב יותר למלפדות בכו
שזה השם כי לי כל בכור והוא חומרא דחתי לדי קולא
להתענות בניסן ובערב יש ללל לומר עכ"ד ויש לררף דעת
משנה למלך פ"ו הל' ט' י"ד מה"ל כלי מקדש בצרובה
דמדיתא אסור להתענות בערב פסח ויש להצטרף דעת
רבינו יחיאל שמינח הפרי חדש דבכורים מותרים לחול
מינו תרגימח ומתענין דקצני במח' סופרים' ללו דוקא
אלא עניו בעלמח עיי"ש וכן נראה קצת מתוס' פסחים דף
ק"ח ע"א ד"ה ר"ש לחיורן וירשון עיי"ש לכן יש להקל כ"ז
שלין הכן בר למ"ד יוס' גם יש להצטרף מ"ש בשם טור
ברקת בסעיף ח' על הגליון

תע"א

גליון מנ"ח ס"ח וכו"שה כו' דהוי מפשה
קדרה וקומח מהרי"ל עכ"ל עיין מ"ש המנ"ח
ס' המ"ד ס"ק ב' בשם מהרי"ל

תע"ג

גליון ש"ע סעיף ח' ומברך שהחייבו עכ"ל יוביין
לפסור גם חס במלה בצרכה שהחייבו ועיין בצמר
ברכ' יוסף

ש"ס

סעיף ה' בש"ע לח כנושים ולא שולקים כו' :

האזינים וזכורים ה' יחיד ומיו ימי תמימים ע"ז הרבנות
המהוללת ומיוחסת איח מ' רבקה תי' יראה זרע יחיד
ימים עם בניו וזכויותו חתניו וזכותו הגדולה והנעימים
יגילם השוכן מרומים.

יום פורים זה אמרתי לחכמה לדעת מה זה ועל מה
זה אמרינו בש"ס סוף פ"ב דמגילה שם דבר שמאזו בלילה
כשר כל הלילה לאתווי חכילת פסחים ודלא כראב"ע
(והוא נגד ג' סתמי משניות אחרות) ולאמאי לא קאמר
לאתווי קריאת הלל בלילה פסחים ולאבדא דכ"ע כדתיב
בברייתא צפ"ק דברכות ק"א וכו' והללו וכו' מאותן עד שיעלה
ע"ה?

הא דלא קאמר הש"ס ק"א או מגלה כבר הרגישו בזה
מפורשי ש"ס דברכות והרב בעל לח"מ. והנה ראינו בספר
הכבוד להרב המחירי על מגילה שם כתב ח"ל ורבים למדין
הכחן בהלל שבילי פסחים שאינו חובה ולאבד גררש של הגדה
קאמר דח"כ ה' לשנוא עם הדברים שמאזן בלילה וכו'
ע"כ ולא ירדתי לטוף דעמו הרחב' חדא דהא בריית' מפורש'
היא שם קריאת הלל מאותו עד שיעלה ע"ה משמע שהיא מלוא
בפ"ע ולא קאמר אנב גררש? ועוד לפי דבריו במאי פליגי
ב"ש וב"ה עד היכן הוא חומר בפ"ע ע"פ יעו"ש ודבריו מתי
איכפת לן כ"כ לפלג בהכי דהא אינו חובה...

ולענ"ד לא נראה לחלק בין זמן הקרבת הפסח לזמנו
חדא דלפ"ז שם דברכות דנקט תנא דברייתא הלל בלילה
פסחים בפ"ע וא"פ בפ"ע ה"ל למיחתיבהו. ועוד בדף ל"ה
ע"ב בפסחים ילף הש"ס הראשון טעון הלל באכילתו כו'
איך השיר יהי' לכם כליל התקדש חנ לילה המקודש להג
טעון הלל כו' וא"כ מה לי לחלק בין זמן דאיכא פסח
לדליכא פסח.

ועוד תמ"ג עובד על דברי הגאון הרב המחירי
מש"ס דפ"ק דמגילה שם ת"ר מ"ח כביאים חו' כביאות
כתבאזו כו' נתי דרש ונה מעבדות לחרות אמרי' שירה
ממתיה לחיים לח כ"ש (ועו"ש במהר"ש ש"כ מהאי ק"ו
יש ללמוד מקרא מגלה בין ביום ובין בלילה) ולדבריו
דקריאת הלל בלילה פסחים אינו חובה מאי ק"ו איכא הכח
(ולענ"ד דוחק הוא לומר דשירה לאו היינו הלל. וכהנה...)

והנראה לע"ד ליישב הקושיה הכוזבים יאמר עפי'
גרסת הרא"ש ז"ל שם צפ"ק דברכות במ"ש שם ואילו חכילת
פסחים וקריאת הלל בלילה פסחים לא קתיב בו ע"כ וכמזומ'
לי נעלמה ג' הרא"ש הוציא מעני הגאון ב"מ ז"ל שם
ומיתר מחברים באו אחריו ולפ"ז למאי דמסיק שם הא
ראב"ע והא ר"ע. י"ל דגם לענין הלל כן והא דהא תליא
וא"כ ה"כ"ל הא דאמר הש"ס במגלה לאתווי חכילת פסחים
ה"ה כמי קריאת הלל בלילה דלשעת הרא"ש ה"ל הא דהא
תליא וחדא מתרתי נקט הש"ס כנלענ"ד ליישב ק"ו ה"ל
ועיין בתוס' פסחים פ"ע ד"ה דאילו שם דלית להו ג'
הרא"ש הכוזבה.

ועפ"ז נראה לענ"ד לכוון דברי הר"ן בסוף פ"ב דמגילה
במ"ש שם ולפיכך צריך להזהר שלא לאחל מלת מגלה שבילי
פסחים אחר חלות וכן בהלל וכו' ע"כ והובא בהג"ה בש"פ
איח סו' תע"ז והוא לכאורה כתלמוד חולק על רבו הרב
המחירי ז"ל ה"כ"ל ופעמ"ש אתי שפר דגם לד"ה הוה ל"ג'
הרא"ש ה"כ"ל וק"ל.

אך אי קשיא הא קשיא לי על סוף דברי הר"ן ה"כ"ל במ"ש
וסיים שם וכן בהלל החמירו בתוס' שלא לקרותו אחר
חלות ע"כ הנה בזה יאמין לי מ"ר יעצתי ולא מלאתי ואיפוך
אנא ראינו בדברי תוס' בסוף פ"ב דמגלה שם במ"ש אנב
בהלל של אחר איפוקמן ח"ן להחמיר כ"כ וכו' ע"כ נראה
מדבריהם להחיר לקרות הלל אף לאחר חלות וכו' הרמב"ם
בפ"ו מק"ל חו"מ והובא בב"י על העור שם.

ואף

כל טעמו של מרור חבל כבשיה מעלי' במים עדיין כשאר
בעם מר ויוצאים זו ואף הפוסקים דלא קיימא להו כרש"י
אלא כבש היינו מעלי' במים היינו לענין איסור פליטה
חבל לענין מרור כלן שוין לדיכא דלא הוי כבש חלא בחומץ
כמו שהאר"ן בעל חק יעקב סו' תע"ג ס"ק כ' וכן הסכים
על ידו איש האלדים קדוש בעל דרכי יוסף ויהר מזה מלתי
בש"ת פנים מחירות חלק שני סו' ק"ו דחפלו חס גס במרור
כבש היינו מעלי' במים עכ"ז יולאין בקרי"ן שררו מעלי'
במים שכתב ח"ל תמכא מה שאנו קורין קרי"ן עינינו רואות
בחוש אף שררו כמה ימים צמים עומד בטעמו ובחריפותו
ומרידותו ואין הבישול שררו מבטל שם המרור ממנו וכן איתא
במ"ס דרבו' דף ל"ח ע"ב דמשני שאני ה"ו דביעין טעם מרור
ולכא משמע אי אית ל' טעם מרור במלתי' קיימי וכן
במ"ס פסחים דף ל"ט ע"ב דברייתא דאין יולאין לא כבשים
ולא שליפים בללו של דבר כל שיש בו טעם מרור יולאין בו
וכו' ולא ליינס נקט האי כללו של דבר אלא לארתי אתי דאף
כבש בכל מקום י"ל דכולל אפי' במים מ"מ אם אנו רואים
דאף שבבשים במים יש לו טעם לא בעל שם מרור מיני'
וכו' עיין עוד שם עכ"פ כל ששאר בו טעם מרור כל שהוא
יולא ידו מרור ולענין ברכה לדיכא לא נשתנה בין פרימא
רבא לוטיא כמבואר בש"פ ח"ס סו' ר"ה ולהר"ף והרמב"ם
והרא"ש לא גרשו גרגלי' דליפתא ממיח דליפתא דקיי"מ ל'
כרב פסח ולכ"ן לא העתיקו הר"ף והרמב"ם והרא"ש מהני
גרגלי' דליפתא ועיין מ"ס מ"ו הגאון כ"ע זל"ח שם
ובהא נחתי ובהא סלקי חס ח"ן לאסוגיא סאלא"ש יש ליקח
אינדוב"י ואם שניהם חס מלויין יש ליקח קרי"ן השחוק
ה"ד המרור מחד ודש"ת.

הק' אלעזר פלעקלש

שם גליון מג"א ס"ק ד"ז מוזנין וכו' כשיאמר פסח לא
יגביה הבשר וכו' ע"כ"ל הוא גמרא ערוכה במ"ס פסחי'
דף קט"ז ע"ב שרואה כאוכל קדשים בחוץ וגפלאתי למה
השמינו זה הרמב"ם והש"פ וזו ראינו לאחד שהתעורר
בזה ועיין לעיל סו' תע"ט.

שם גליון מג"א ס"ק ל' יבסה הפת וכו' כשחל פסח במוצי'
שבת יאמר מן הפסחים זמן הזבחים כו' ע"כ"ל וראיתי
בש"ת כנסת יחזקאל סוף חלק איח שפירש כשחל פסח
לשנה הבאה במוצי' שבת והוא לענ"ד כגד פשוט פשע
במג"א ובמ"ז ס"ק ט"יית כל כי האי הוי להו לפדש ומהר"ו
אינו תחת ידי לפי השעה לעיין בו ואחרי שובי מלאתי
במשנאות זה סו' המ"ד ס"ק"ג שלא נראה כן מההר"ו.

רס"ג תע"ז גליון מג"א ס"ק ח' לאכול עלי כו' וכו'
עלי ואח"כ בשל מיתר וכו' ע"כ"ל הנה
באה שאלה לפני מלת מחו' הרבני המופלג בחורה הר"ן
עו"ה יוס' הוק כ"י שה"ו לו בשר ששהג' ימים בלי הדחה
ומליחה אשר ח"ן לו תקנה חלא עלי כדת מה לעשות בבשר'
זה בליל פסח ואריתו ה"נה למעשה למוחלו כשיעור מליחה
ולאדיוח וללוחו ולבשו אח"כ ועיין ע"ז י"ד סו' ס"ט סוף
ס"ק ל"ב ועיין כנסת גדולה בהגהות ב"י אות ר"ח ועיין
ש"ת מעיל דקה סו' י"ב.

רס"ד בע"ה פורים יודעי דת ודין לפיק'

מי שעבד למרדכי ואסתר בשושן הבירה הוא יפגנו
ועצרה לזוהר ומאפלה' לאורה ומשעבוד לגאולה יולאנו
וקול מבשר טוב ומשמיע שלום ישמענו והוא יברך את
הרב רבנו הדן את דיכנו ניהו כבוד מ"ו המאזי"ג המפורסם
בשמו מפארים מנה' אלעזר פלעקלש כ"י חובר סגורים

ביקוע, וכתב מעלתך שאם היו בקועים אז אי אפשר שנצמדו יחד והיו לאחת. אהר' זהו ליתא, דלהדיא כתב רוקח מובא בטור סי' תס"ז וז"ל, חטיץ שירד עליהן דלף ונתבקעו וחזרו ונתיבשו ואין בקוען ניכר יע"ש, הרי דחוזרים ונצמדים:

ג מ"ש מעלתך דרטיבות השיבולים אע"ג דהוה מחמת גשמים מ"מ כיון שנבלע בשיבולים יש לו דין מי פירות והבאת ראיות לזה, אינני מסכים לזה, כי לדעתי הם מגרמי' א) ממש, ואפילו לו יהיבנא דהוה מי פירות, מ"מ מה בכך, אם נניח למוחלט שהחטיץ נתרככו ממה ששכבו עליהם השיבולים ונתרטבו ממי פירות הללו הא קיי"ל לאסור, ודוקא לתרוך ב' שיבולים שרינן ולא חיישינן דלמא נפיק מהאי ובלע האי [פסחים מ' ע"א], אבל אי חזינן דנפיק אסור כמ"ש תוס' מנחות נ"ד ע"א וז"ל, והא דשרי רבא וכו' קסבר כיון דאין מחמיצים חמץ גמור לא גזור להחמיר ולאסור דלמא נפיק מיא וכו' יע"ש, ורמז עליהם מג"א סי' תס"ג סק"ג ע"ש:

מיהו נ"ל כיון שלא ראינו שום ריעותא בפנינו, אין לאסור כמ"ש ר"ן בתשובה סי' ס"ד, ועיין פר"ח סי' תס"ז אות וי"ו ושם סוף אות ג' מייתי בשם שיירי כנה"ג דריכוך לאו ריעותא הוא, ועיין לשון מרדכי דמייתי הרב"י סס"י תס"ו על עכברים שהטילו מי רגלים על החטיץ, אפילו למר עוקבא דלא נתבקעו ממש, הכא אין לחוש, דאם היו מחמיצים היו כל החטיץ מבוקעות, לכאורה כוונתו דמי רגלים חמוצים הם ואם יפעלו בהחטיץ יתבקעו ואם לא נתבקעו ש"מ לא פעלו כלל, ושוב מצאתי בס' בגדי ישע מהשל"ה על המרדכי שפירש כוונתו דמי רגלים הם רק כמו מי פירות ומשו"ה כל שלא ראינו ביקוע לפנינו תולין להקל אפילו למר עוקבא לא מחמירים בספיקא, וא"כ בנידון שלפנינו היה ראוי להחמיר, אך היינו אי ראינו שנפל עליהם מים עכ"פ, אבל כיון שלא מצאנו אלא שנתרככו בעלמא אין לחוש שמא מחמת מי השיבולים נעשה זה. אך כל זה שלא לאסור, אבל שומר נפשו יהדר אחר חטים משומרות כראוי:

ואודות מצות מרור בפסח, אמת נכון הדבר מ"ש החכם צבי [סי' קי"ט] והכי נהגו כל רבותי זצ"ל ואנו נוהגים אחריהם, אך רגיל אני לדרוש בשבת הגדול מי שאין לו אנשים מיוחדים מסוימים

שאינן על החדר חיוב בדיקה שהרי סופו שיכנס גוי לתוכו, ועל הגברא ליכא חיובא שהרי מקיים מצות בדיקה בשארי חדריו, לית דין ולית דיין שיהיה צריך בדיקה ואין זו צריכה לפנים כלל:

מ"ש מעלתו דיכול להפקיר דבר שלא בא לעולם, לחד שנויא דהתוס' ב"ק ס"ט ע"א ד"ה כל הנלקט, שאינו יכול לחלל דבר שלא בא לעולם, כ"ש שאינו יכול להפקיר, ועוד הכא איכא תרי מי יימר, [מי יימר] שיהיה לו עיסה ומי יימר שיתחמץ, ועוד עכ"פ אין ההפקר חל כל זמן שלא נתחמץ והעיטור תחת ידו, ולא יחול אלא משהחמיץ ואז אינו ברשותו שיחול עליו ההפקר. ולא דמי לתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה [פסחים ז' ע"א], שעדיין לא החמיץ והרי הוא מפקירו עתה ואינו חוזר וזוכה בו ולא אחזו בידו כלל, משא"כ לבטל קודם פסח כל עיסה שעתידי להתחמץ לו בפסח, שהרי בפסח טרם שהרגיש החימוץ הוא מחזיקו כשלו ואין ההפקר יכול לחול ומשהחמיץ אינו שלו ואין יכול ההפקר לחול, הא למה זה דומה לאומר שדה זו לכשאקחנה ויחזור ויצא מרשותי יהיה הפקר שאין בדבריו כלום, דאפילו למ"ד אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, אבל דבר שאינו ברשותו לאסור לכשיבוא לרשותו ויצא מרשותו אין יכול לאסור שיחול אחר שיצא, ועיין נדרים מ"ב ע"א ויע"ש עוד מ"ז ע"א, ותל"מ:

הכ"ד החותם בברכת שמחת י"ט א"נ:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קלב

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ד' י"ג אדר תקפ"ב לפ"ק. ששון ושמחה ישיגו לי"ג תלמידי הרבני המופלג ומפורסם כגון הדסים כש"ת מהו' קאשמאן נ"י:

ע"ד חטים שנקצרו לשם פסח ולמראית העין היו יבשים כראוי אך זנבות השיבולים בתחתיתם היו לחים מלחות הגשמים שרבו אז בימי הקציר, ולאחר איזה ימים שבאו לדושם בבית שהכניסום מצאום שנתחממו וגם נתרככו הגרגרים של חטים ולא השגיחו אז אי נתבקעו או לא, ועכשיו הגיע שעת טחינה נתנו על לבם ובדקו ולא נמצא שום

(א) אולי צ"ל "מי גשמים ממש".

ברחובות ושוקים הפקר והחזיקו בו ערלים ונטלוהו, ועכשיו אחר המועד בעמוד והחזר קאי ושאל הלוקח אם מותר בהנאתו או לא:

הנה כבר הלכו בו נמושות בתשו' גאוני' שיי"ש הנעשה מתבואה הוא עיקרו וגופו של חמץ ולא רק תערובת, וגרע משכר שעושי'ן בארץ אשכנז [המובא בטור סי' תמ"ב], ויעיין בפסק שנדפס ברי"ף לפני מס' יבמות, והגאון חכם צבי [סי' כ'] נחית ביה טפי ובכמה תשובות שבס' באר יעקב, והרי הוא ממש המחיה חמץ וגמעו שחייב עליו כרת [כחולין ק"כ ע"א] ולא אטפל בזה כלל, ואמנם בשנת בצורת הלזה שרגילים לזיפו ולערב עם התבואה תפוחי אדמה, אם יבורר שהיה רוב תפוחי אדמה ויבורר נמי דשוה בטעמו זיעת התבואה עם זיעת תפוחי אדמה, כיון דבשמא יין שרף נקרא ובוודאי אי שווי'ן ה"ל מין במינו דמדאורייתא ברובא בטיל, היה אפשר להמציא קולא מצד אחר, אבל לא אאמין שיהיה רוב תפוחי אדמה וגם שיהיו שוים בטעמם, וגם אם יהיה תפוחי אדמה הרוב מ"מ הזיעה העולה מן התבואה הוא רוב שמסוגל למלאכה זו:

ועוד נ"ל, אפילו יהיה הרוב מדבר המותר, מ"מ כל זמן שתערובת התבואה ושאר מינים בעינו לא שייך ביטול, כי אפשר לבררם ולהפרידם והיכא דניכר לא שייך ביטול, ולא נידון אלא על טיפת הזיעה וכיון שתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובת, אין לו ביטול כמו שהוכיח המרדכי ס"פ הזרוע מההוא דיבמה שרקקה דם וזב שראה קרי, ולא דמי להא דכתב המרדכי ס"פ דשבת גבי גיגית ענבים דרוכים בהיפוך מזה, התם שאני דכל דבטל האיסור בעוצם מעוטו ולא נבוא עליו אלא מחומרת דבר שיש לו מתירין בזה נימא כל שלא ניכר האיסור מעולם לא החמירו בו חכמים, אבל כל שנולד כך ולא נשתנה דבר ע"י תערובת הרי הוא כמות שהיה, וא"כ ה"נ דכוותיה ואין כאן ביטול:

וממעם שיעשה ממנו ראזאלע ונתערב בו מים ודבש אי היה מתברר שזיעת התבואה הוא פחות מא' משמונה חלקים שבתערובת נמצא לא היה בתערובת כזית בכדי אכילת פרס, הי' נוכל להקל קצת ולומר טעם כעיקר בעלמא הוא, אבל כל שיש בו כזית בכדי אכילת פרס ה"ל ככותח הבבלי ואנן קיי"ל אלו עוברין בכל יראה כמ"ש מג"א רס"י תמ"ב:

בעלי יראה הבודקים ומנקים אותם מרחש תולעים קטנים הנמצאים מאוד בימי פסח ואינם ניכרים לחלושי ראות, ע"כ מי שאין לו בכיתו מי שיבדקנו כראוי טוב ליקח התמכא שקורי'ן קרי"ן, ואם הוא נמנה שלישי במשנה [פסחים ל"ט ע"א] והחסא הוא הראשון ומצוה מן המובחר, מ"מ חלילה להכשיל בלאו או בלאוין הרבה אפילו בספק משום קיום עשה דרבנן, דמרור בזה"ז דרבנן, ובפרט שאפשר לקיים שניהם ע"י תמכא שקורי'ן קרי"ן, ואם יש רמז בחסא דחס רחמנא עלן, אנו נאמר דתמכא ר"ת תמיד מספרים כבוד אל. ועוד באתי לעוררהו ע"ד שארי ירקות שהמציא מהרי"ל שיהיה כרפס על רמז פ"ר ס' כמ"ש מג"א [סי' תע"ג סק"ד], ומ"ו הגאון מו"ה נתן אדליר טרח ויגע לידע איזה נקרא כרפס הואיל ונפיק מפומא דגברא רבא מהרי"ל ומצא שנקרא ברוב לשונות אפי"א (ובהגדה אפי"ן), והוא הנקרא בלשון דייטש צעלי"ר והוא נאכל כמו שהוא חי נטבל בתומץ וכן אנו נוהגין אחריו, ונתתי סימנא מילתא אפי"א ר"ת כמו אל פועל ישועות אתה, ע"כ יאכלו ענוים וישבעו יהללו ה' דורשיו ויחי לבבו לעד כנפשו ונפש א"נ הדש"ת:

109/09/2018nny

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קלג

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ה' כ"ג למבי"א תקע"ד לפ"ק. שלום וכ"ט להרב המופלג ומופלא כבוד מו"ה אייזק ליב נ"י אב"ד דק"ק רייזן יע"א:

גי"ה הגיעני ע"י החזן שלכם ובעי ממני מלתא דבעי טעמא ולהשיב ע"י מיד ולא לתר, ואני עמוס התלאות לא יאומן כי יסופר וע"כ הנני להשיב בקיצור נמרץ ולא ארבה להביא ראיה ושקלי וטרי על כל פרט, ואם יצטרך עוד לברר דברי יכתוב אלי וניתנו להשבון אי"ה אם נוגע לדינא ולא רק לפלפולא. עובדא הוה איש א' מעירו שלח קודם פסח עגלן לק"ק פלוני לפלוני המוכר לשלוח לו ב' הי' י"ש ראזאלא, וכתב להמוכר שבהגיע עונת מכירת חמץ ימכרנו הוא הלוקח, והעגלון בא להמוכר ולקח ממנו היי"ש בערב פסח שחרית אבל לא נפסק דמים ביניהם כי כתב לו לכשיתראו פנים בפנים יפסקו הדמים, והעגלן הערל בא למחוז חפצו בתוך המועד, והיות כי הלוקח שכח ולא מכר היי"ש כלל ע"כ בבא העגלן לא לקח הישראל היי"ש כלל והניחו